

**O‘ZBEK XALQI OILAVIY AN‘ANALARI TARIXINI O‘RGANISHDA
ALISHER NAVOIY ILMIY MEROSINING O‘RNI**

**РОЛЬ НАУЧНОГО НАСЛЕДИЯ АЛИШЕРА НАВОИ В
ИЗУЧЕНИИ ИСТОРИИ СЕМЕЙНЫХ ТРАДИЦИЙ УЗБЕКСКОГО
НАРОДА**

**THE ROLE OF THE SCIENTIFIC HERITAGE OF ALISHER NAVOI
IN THE STUDY OF THE HISTORY OF FAMILY TRADITIONS OF THE
UZBEK PEOPLE**

O‘rolova Feruza Ankaboyevna

Jizzax Davlat Pedagogika universiteti tayanch doktoranti

Annotatsiya: Ushbu maqola o‘zbek xalqi oilaviy an‘analari tarixini o‘rganishda Alisher Navoiy ilmiy merosining o‘rnini tahlil qiladi. Navoiyning asarlari oilaviy munosabatlar, farzand tarbiyasi va nikoh masalalariga oid qimmatli ma‘lumotlarni o‘z ichiga oladi. Tadqiqot Navoiy asarlarini tahlil qilish, tarixiy manbalarni o‘rganish va adabiyotlarni tahlil qilish usullariga asoslanadi. Natijalar shuni ko‘rsatadiki, Navoiy merosi o‘zbek oilaviy an‘analarining shakllanishi va rivojlanishida muhim rol o‘ynagan. Navoiyning fikrlari bugungi kunda ham o‘z ahamiyatini yo‘qotmagan va zamonaviy oilalar uchun qo‘llanma bo‘lib xizmat qilishi mumkin.

Kalit so‘zlar: Alisher Navoiy, oilaviy an‘analar, farzand tarbiyasi, nikoh, o‘zbek xalqi

Аннотация: В данной статье анализируется место научного наследия Алишера Навои в изучении истории семейных традиций узбекского народа. Работы Навои содержат ценную информацию по вопросам семейных отношений, воспитания детей и брака. В основе исследования лежат методы анализа произведений Навои, изучения исторических источников и анализа литературы. Результаты показывают, что наследие Навои сыграло важную роль в формировании и развитии узбекских семейных традиций. Мысли Навои

не утратили своей актуальности и сегодня и могут служить ориентиром для современных семей.

Ключевые слова: Алишер Навои, семейные традиции, воспитание детей, брак, узбекский народ

Abstract: This article analyzes the place of scientific heritage of Alisher Navoi in the study of the history of family traditions of the Uzbek people. Nawai's works include valuable references to family relationships, child rearing, and marriage issues. The study is based on methods for analyzing the works of Navoi, studying historical sources and analyzing literature. The results show that Navoi heritage played an important role in the formation and development of Uzbek family traditions. The thoughts of the Nawab have not lost their relevance even today and can serve as a guide for modern families.

Keywords: Alisher Navoi, family traditions, upbringing of children, marriage, Uzbek people

KIRISH

O‘zbek xalqi boy tarixi va madaniyatiga ega bo‘lib, uning an‘analari asrlar davomida shakllangan. Oilaviy munosabatlar va an‘analar o‘zbek jamiyatining asosiy qiymatlaridan biri hisoblanadi. Ushbu an‘analarning shakllanishi va rivojlanishida o‘zbek mumtoz adabiyotining ulkan vakili Alisher Navoiy muhim o‘rin tutadi. Navoiy o‘z asarlarida oilaviy munosabatlar, farzand tarbiyasi va nikoh masalalariga katta e‘tibor qaratgan. Uning merosi o‘zbek xalqi oilaviy an‘analari tarixini o‘rganishda bebaho manba hisoblanadi.

USULLAR VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Tadqiqotda Alisher Navoiy asarlarini tahlil qilish, tarixiy manbalarni o‘rganish va adabiyotlarni tahlil qilish usullari qo‘llanildi. Navoiyning "Xamsa", "Mahbub ul-qulub", "Hayrat ul-abror" kabi asarlari batafsil o‘rganildi. Shuningdek, o‘zbek oilaviy an‘analari tarixi bo‘yicha tadqiqotlar [1], Navoiy merosi bo‘yicha ilmiy ishlar [2] va boshqa adabiyotlar tahlil qilindi.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, Alisher Navoiy asarlari o‘zbek oilaviy an‘analari tarixini o‘rganishda muhim ahamiyatga ega. Navoiy o‘z asarlarida oilaviy munosabatlar, farzand tarbiyasi va nikoh masalalariga alohida e‘tibor qaratgan. U

oilaning jamiyatdagi o‘rni, er-xotinning huquq va majburiyatlari, farzandlarning ota-onaga bo‘lgan burchi haqida batafsil fikr yuritgan [3, 45-bet]. Navoiy asarlarida tasvirlangan ideal oila modeli o‘zbek xalqining oilaviy qadriyatlarini aks ettiradi.

Bundan tashqari, Navoiy asarlari o‘zbek oilaviy an‘analarining shakllanishi va rivojlanishiga katta ta‘sir ko‘rsatgan. Uning fikrlari va g‘oyalari xalq orasida keng tarqalib, oilaviy munosabatlar va an‘analarning mustahkamlanishiga xizmat qilgan. Navoiyning asarlari asrlar davomida o‘zbek oilalarida sevimli kitoblar sifatida o‘qib kelingan va yoshlarni tarbiyalashda muhim rol o‘ynagan [4].

TAHLIL

Alisher Navoiy merosi o‘zbek xalqi oilaviy an‘analari tarixini o‘rganishda muhim ahamiyatga ega. Uning asarlari oilaviy munosabatlar, farzand tarbiyasi va nikoh masalalariga oid qimmatli ma‘lumotlarni o‘z ichiga oladi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, Navoiy asarlarida tasvirlangan ideal oila modeli o‘zbek xalqining oilaviy qadriyatlarini aks ettiradi va ularning shakllanishiga katta ta‘sir ko‘rsatgan.

Navoiyning "Xamsa" asari oilaviy munosabatlar masalasini yoritishda alohida o‘rin tutadi. Asarda tasvirlangan Farhod va Shirin, Layli va Majnun kabi sevishganlar obrazlari orqali Navoiy chin sevgi, sadoqat va vafodorlik kabi oilaviy qadriyatlarni ulug‘laydi [3, 128-bet]. Shuningdek, "Hayrat ul-abror" dostonida ham oilaviy munosabatlar masalasi yoritilgan bo‘lib, unda er-xotinning o‘zaro hurmat va ehtiromga asoslangan munosabatlari tasvirlangan [5, 76-bet].

Navoiyning "Mahbub ul-qulub" asari esa farzand tarbiyasi masalasiga bag‘ishlangan. Asarda Navoiy ota-onalarning farzand tarbiyasidagi roli va mas‘uliyatini alohida ta‘kidlaydi. U ota-onalarni farzandlariga yaxshi xulq, odob va ilm-ma‘rifatni o‘rgatishga chaqiradi [6, 112-bet]. Navoiyning fikrlari bugungi kunda ham o‘z ahamiyatini yo‘qotmagan bo‘lib, zamonaviy ota-onalar uchun qo‘llanma bo‘lib xizmat qilishi mumkin.

Navoiy asarlarida nikoh masalasi ham keng yoritilgan. U nikohni muqaddas ittifoq sifatida talqin etadi va unga jiddiy yondashishga chaqiradi. Navoiy asarlarida tasvirlangan nikoh marosimlari va urf-odatlarini o‘zbek xalqining nikoh an‘analarini aks ettiradi [7, 92-bet]. Shuningdek, Navoiy asarlarida yor-yorlar, olqishlar va boshqa nikoh marosimi bilan bog‘liq urf-odatlar ham tasvirlangan [8, 45-bet].

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, Navoiy merosi nafaqat o‘zbek oilaviy an‘analari tarixini o‘rganish, balki ularni yanada rivojlantirish uchun ham muhim ahamiyatga ega. Navoiyning fikrlari va g‘oyalari zamonaviy o‘zbek oilalarining

mustahkamlanishi va rivojlanishiga xizmat qilishi mumkin. Uning asarlarida ilgari surilgan oilaviy qadriyatlar, farzand tarbiyasi va nikoh masalalariga oid fikrlar bugungi kun uchun ham dolzarbligini saqlab qolmoqda.

Shu bilan birga, Navoiy merosini yanada chuqurroq o'rganish va tahlil qilish zarur. Uning asarlari o'zbek oilaviy an'analari tarixini o'rganishda muhim manba bo'lib xizmat qilishi mumkin. Navoiy g'oyalarining zamonaviy o'zbek oilalariga ta'sirini o'rganish ham qiziqarli yo'nalish hisoblanadi. Bu esa o'z navbatida Navoiy merosining ahamiyatini yanada oshiradi va uning g'oyalarini keng jamoatchilik orasida targ'ib qilishga xizmat qiladi.

Alisher Navoiy merosi o'zbek xalqi oilaviy an'analari tarixini o'rganishda bebaho manba hisoblanadi. Uning asarlarida ilgari surilgan fikrlar va g'oyalar nafaqat o'zbek oilaviy qadriyatlarining shakllanishi va rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatgan, balki bugungi kun uchun ham o'z ahamiyatini saqlab qolgan. Navoiy merosini yanada chuqurroq o'rganish va tahlil qilish o'zbek oilaviy an'analari tarixini yanada yaxshiroq tushunishga va ularni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Alisher Navoiy merosi nafaqat o'zbek oilaviy an'analari tarixini o'rganish, balki umumbashariy qadriyatlarni tushunish uchun ham muhim ahamiyatga ega. Uning asarlarida ilgari surilgan g'oyalar va fikrlar turli madaniyatlar va xalqlar uchun umumiylik kasb etadi. Navoiy asarlarida tasvirlangan sevgi, sadoqat, vafodorlik, hurmat va ehtirom kabi qadriyatlar butun dunyo xalqlari uchun birday ahamiyatlidir [9, 65-bet].

Navoiy asarlarida oilaviy munosabatlarning turli qirralari yoritilgan. U nafaqat er-xotin o'rtasidagi munosabatlar, balki ota-ona va farzandlar, aka-uka va opa-singillar o'rtasidagi munosabatlarga ham alohida e'tibor qaratgan. Navoiy oilani bir butun organizm sifatida talqin etadi va uning har bir a'zosi o'rtasidagi o'zaro hurmat, mehr-oqibat va hamjihatlikni ulug'laydi [10, 84-bet].

Navoiy asarlarida tasvirlangan oilaviy an'alar va qadriyatlar nafaqat o'zbek xalqi, balki boshqa turkiy xalqlar uchun ham xosdir. Uning asarlari turkiy xalqlar madaniyati va adabiyotiga katta ta'sir ko'rsatgan. Navoiy g'oyalari va fikrlari turkiy xalqlar orasida keng tarqalib, ularning oilaviy qadriyatlarini boyitgan.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, Navoiy merosi zamonaviy globallashuv sharoitida ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan. Uning asarlarida ilgari surilgan umumbashariy qadriyatlar turli madaniyatlar va xalqlarni birlashtiruvchi omil bo'lib

xizmat qilishi mumkin. Navoiy g'oyalarini o'rganish va targ'ib qilish orqali turli xalqlar o'rtasidagi o'zaro hurmat va hamkorlikni mustahkamlash mumkin.

Shu bilan birga, Navoiy merosini yanada keng miqyosda o'rganish va tadqiq etish zarur. Uning asarlarini chuqur tahlil qilish orqali yangi ilmiy xulosalar chiqarish va yangi bilimlar kashf etish mumkin. Navoiy merosini o'rganish nafaqat adabiyotshunoslik va tarix, balki falsafa, psixologiya, pedagogika kabi boshqa fanlar uchun ham muhim ahamiyatga ega.

MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari Alisher Navoiy merosining o'zbek xalqi oilaviy an'analari tarixini o'rganishdagi ahamiyatini yaqqol ko'rsatdi. Shu bilan birga, ushbu tadqiqot Navoiy merosini yanada keng miqyosda o'rganish va tahlil qilish zaruratini ham ko'rsatdi. Navoiy asarlarida oilaviy munosabatlar, farzand tarbiyasi va nikoh masalalari bilan bir qatorda, boshqa muhim mavzular ham yoritilgan. Jumladan, Navoiy asarlarida insonparvarlik, adolat, ilm-ma'rifat kabi qadriyatlar ham ulug'langan.

Navoiy merosini o'rganish nafaqat o'zbek xalqi, balki butun dunyo uchun muhim ahamiyatga ega. Uning asarlari umumbashariy qadriyatlarni targ'ib qilish va turli madaniyatlar o'rtasidagi muloqotni yaxshilashga xizmat qilishi mumkin. Navoiy g'oyalarini keng jamoatchilik orasida targ'ib qilish orqali insonlar o'rtasidagi o'zaro hurmat va hamjihatlikni mustahkamlash mumkin.

Tadqiqot natijalari Navoiy merosini yanada chuqurroq o'rganish uchun yangi imkoniyatlar yaratadi. Navoiy asarlarini turli fanlar nuqtai nazaridan o'rganish orqali yangi ilmiy xulosalar chiqarish mumkin. Jumladan, Navoiy asarlarini psixologiya nuqtai nazaridan o'rganish orqali insonlarning ruhiy holati, his-tuyg'ulari va kechinmalarini yaxshiroq tushunish mumkin. Shuningdek, Navoiy asarlarini pedagogika nuqtai nazaridan o'rganish orqali ta'lim va tarbiya masalalariga oid yangi g'oyalar va yondashuvlar ishlab chiqish mumkin.

Navoiy merosi nafaqat ilmiy tadqiqotlar uchun, balki zamonaviy jamiyatni rivojlantirish uchun ham muhim ahamiyatga ega. Uning asarlarida ilgari surilgan g'oyalar va qadriyatlar bugungi kun uchun ham dolzarbligini saqlab qolmoqda. Navoiy merosini o'rganish va targ'ib qilish orqali yoshlarni ma'naviy-axloqiy jihatdan tarbiyalash, oilalarni mustahkamlash va jamiyatni yanada rivojlantirish mumkin.

Alisher Navoiy merosi nafaqat o'zbek xalqi oilaviy an'analari tarixini o'rganish, balki butun dunyo madaniyati va ilm-fanini rivojlantirish uchun ham bebaho manba hisoblanadi. Uning asarlarida ilgari surilgan g'oyalar va qadriyatlar zamonaviy jamiyat uchun ham dolzarbligini saqlab qolmoqda. Navoiy merosini yanada chuqurroq o'rganish va keng jamoatchilik orasida targ'ib qilish orqali insoniyat ma'naviyatini yuksaltirish va umumbashariy qadriyatlarni mustahkamlash mumkin.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, Alisher Navoiy ilmiy merosi o'zbek xalqi oilaviy an'analari tarixini o'rganishda bebaho manba hisoblanadi. Navoiyning asarlari oilaviy munosabatlar, farzand tarbiyasi va nikoh masalalariga oid qimmatli ma'lumotlarni o'z ichiga oladi. Uning fikrlari va g'oyalari o'zbek oilaviy qadriyatlarining shakllanishi va rivojlanishida muhim rol o'ynagan. Navoiy merosi bugungi kunda ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan va zamonaviy oilalar uchun qo'llanma bo'lib xizmat qilishi mumkin. Ushbu merosni yanada chuqurroq o'rganish va tahlil qilish o'zbek oilaviy an'analari tarixini yanada yaxshiroq tushunishga yordam beradi.

REFERENCES

1. Muhammadjonov, A. (2019). O'zbek oilasi: tarix va zamonaviylik. Toshkent: Yangi asr avlodi. [1, 23-bet]
2. Qayumov, A. (2015). Alisher Navoiy: hayoti va ijodi. Toshkent: O'zbekiston.
3. Navoiy, A. (2011). Xamsa. Toshkent: O'zbekiston Milliy kutubxonasi nashriyoti. [3, 45-bet]
4. Sharipov, S. (2020). Alisher Navoiyning oilaviy qadriyatlarga oid qarashlari. Ijtimoiy fanlar, (3), 112-117.
5. Navoiy, A. (2012). Hayrat ul-abror. Toshkent: Sharq. [5, 76-bet]
6. Navoiy, A. (2015). Mahbub ul-qulub. Toshkent: O'zbekiston. [6, 112-bet]
7. Saidov, A. (2018). Alisher Navoiy asarlarida nikoh masalasi. Filologiya masalalari, (4), 89-95. [7, 92-bet]
8. Jumaniyozov, M. (2019). Alisher Navoiy asarlarida o'zbek nikoh marosimlari tasviri. O'zbek tili va adabiyoti, (3), 42-48. [8, 45-bet]

9. Qurbonov, M. (2016). Alisher Navoiy asarlarida umumbashariy qadriyatlar. Toshkent: Mumtoz so‘z. [9, 65-bet]
10. Vohidov, R. (2017). Alisher Navoiy asarlarida oilaviy munosabatlar tasviri. Sharq mumtoz adabiyoti masalalari, (2), 80-86. [10, 84-bet]

Research Science and Innovation House

